

SZABÓ Szilárd

Egy horvát az Osztrák-Magyar Monarchia katonai titkosszolgálatára élén: Oskar HRANILOVIC von Czvetassin (1867-1933) katonai pályafutása

DOI: 10.31628/RTH.XXV.2015.47-48-49-50N.275-280P

Oskar HRANILOVIC von Czvetassin horvát származású tábornok katonai pályafutása egészét az Osztrák-Magyar Monarchia közös haderejében (k. und k. Armee) szolgálta le. Amikor a HABSBURG-monarchia felbomlott, a tábornok katonai pályafutása is véget ért.

Oskar HRANILOVIC von Czvetassin 1867. XII. 26-án született Zágrábban horvát nemzetiségű római katolikus családban.¹ Apja császári-királyi (kaiserlich-königlich, k. k.) pénzügyi tanácsos, vagyis osztrák hivatalnok volt.² Oskar HRANILOVIC von Czvetassin 1886 és 1889 között végezte el a bécsújhelyi katonai akadémiát jó eredménnyel. Későbbi katonai pályafutása szempontjából meglehetősen érdekes, hogy a lövészet mellett pont a felderítő-szolgálat volt a leggyengébb tárgya. A nem katonai jellegű tárgyak mellett szintén gyengébben teljesített földrajzból, természettudományból, fizikából, aritmetikából, algebrából és geometriából is, viszont kiválóan énekelt.³ 1889-ben hadnaggyá léptették elő. 1889 és 1893 között a zágrábi *Lipót* főherceg gyalogos ezred 5. századában szolgált.⁴ 1893 és 1895 között nagyon jó eredménnyel végezte el a bécsi hadiiskolát (Kriegsschule). 1894-ben főhadnaggyá léptették elő.⁵

1895-ben a macedóniai Plevljébe került, ahol a nemzetközi rendfenntartó erők kötelékében tevékenykedő császári-királyi 3. hegyvidász dandárnál szolgált előbb vezérkari tisztként, utóbb századparancsnokként.⁶ 1897-ben századossá léptették elő. 1899 és 1905 között szolgált először az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat, az Evidenzbureau kötelékében. Ezalatt az időszak alatt — konkrétan 1902-ben — a hadiiskolában a térképészeti gyakorlóosztályt vezette, ami korábbi, katonai akadémiai eredményei alapján azért nem meglepő, mert hadiiskolai eredményei arról tanúskodnak, hogy speciális ismereteket szerzett térképészetből.⁸

Oskar HRANILOVIC von Czvetassin 170 cm magas, szőke hajú, enyhén rövidlátó férfi volt, aki jól beszélt horvát, német és magyar nyelven, továbbá 1899-ben már franciául és törökül is kiválóan írt és beszélt.⁹ A minősítési lapja szerint nőtlen volt, rendezett anyagi körülményekkel („ohne Beihilfe”), bár magánvagyonra nem volt. A róla szóló jellemzés szerint gyakorlatilag mindenben megfelelt a hagyományos osztrák katonatiszti erényeknek és ideáloknak. Nagyon jó képességekkel rendelkezett, gyors felfogású és szilárd jellemű volt. Képességeiről általában is jó véleménnyel voltak, de különösen

kiemelték, hogy feladatait jól ellátta, az ezekhez szükséges ismeretekkel rendelkezett, ügyes volt szorgalmas és értelmes.

Minősítési lapja szerint szakmai adottságai is megfelelőek voltak. Csatáját jól vezette, taktikai hozzáértését nagyon jónak találták. Kiemelték kezdeményezőkézségét is. Magatartását, viselkedését is példásnak értékelték. Feljebbvalóival szemben alázatos, vele egyenrangúakkal barátságos, alacsonyabb rendfokozatúakkal szemben konzekvensen szigorú, de jóakarató és gondoskodó. Teljesen alkalmasnak találták csapatszolgálatra. 1900-ban azt írták róla, hogy nagy érdeklődéssel lát hozzá a számára kiadott feladat végrehajtásához és beleássa magát a témába. Külön kiemelték, hogy nagyon alapos ismereteket szerzett a Balkánról. Egyszóval Oskar HRANILOVIC rendelkezett a katoná legfontosabb tulajdonságával: megbízható volt. Éppen ezért alkalmasnak találták az előléptetésre. 1905-ben Friedrich Graf von BECK-RZIKOWSKY (1830-1920) vezérkari főnöknek is nagyon jó benyomást keltett, mint aki nagyon jól használható akár vezérkari tisztként is.¹⁰

1905. IV. 30-tól a temesvári 34. gyalogos hadosztályban szolgált, 1905. XI. 28-tól mint a hadosztály vezérkari főnöke, 1906-tól már őrnagyi rendfokozatban.¹¹ 1905-ben tette le a vezérkari vizsgát megfelelő eredménnyel.¹² Hadtest-parancsnoka is nagyon jó véleménnyel volt róla: „gediegener” vagyis alapos, megbízható jelző állt a róla szóló jellemzésében. Úgy vélte, ha továbbra is úgy fejlődik, mint addig, akkor magasabb alkalmazásban is nagyon jól fog teljesíteni.¹³ Az előrelépés meg is történt: 1907. XI. 1-től az uralkodó kinevezte az Osztrák-Magyar Monarchia katonai attaséjának Szófiába.¹⁴ A bolgár fővárosban végzett tevékenységét mind osztrák-magyar, mind bolgár szempontból rendkívül kedvezőnek ítélték. 1909-ben alkalmasnak találták valamilyen magasabb vezérkari beosztásra vagy valamilyen katonai misszió vezetőjének, de akár ezred-parancsnokként is el tudták volna képzelni.

Szófiai szolgálati ideje alatt 1909-ben megkapta a Katonai Érdemkeresztet, 1910-ben a porosz királyi Vörös Sas-rend III. osztályát egy év múlva pedig a 3. osztályú Vaskorona Rendet, ráadásul adómentesen!¹⁵ Bolgár részről az a megtiszteltetés érte, hogy tevékenysége elismeréseképpen *I. Ferdinánd* bolgár cár (1861-1948, 1887-től Bulgária fejedelme, 1908-tól bolgár cár 1918-ig) egy olajfestményt adományozott neki, ami a cárt és Oskar HRANILOVIC von Zvatassint ábrázolta, amint részt vesznek egy hadgyakorlaton.¹⁶ Közben 1910-ben alezredessé léptették elő.¹⁷ 1911. XI. 26-tól katonai attasé Bukarestben. Itteni tevékenységét is egyöntetű elismerés kísérte. Ennek jele, hogy 1913-ban elnyerte a Ferenc József Rend tisztikeresztjét, 1913.

V. 1-én ezredessé léptették elő, valamint magas román kitüntetésekben is részesült.¹⁸ 1914-ben megkapta a lovagkeresztet is.¹⁹

1914 tavaszán Oskar HRANILOVIC von Czvetassin lett az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat, az Evidenzbureau főnöke.²⁰ Az 1914. VII. 25-én Szerbia ellen elrendelt osztrák-magyar mozgósítással egyidejűleg az Evidenzbureau személyi állományának tekintélyes részéből megalakult a hadsereg-főparancsnokság (Armeeoberkommando, AOK) hírszerző részlege (Nachrichtenabteilung des Armeeoberkommandos, AOK Nabt), amely 1914. VIII. 16-17-én Przemyslbe települt.²¹ Az hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlege és az Evidenzbureau eleinte egységesen Oskar HRANILOVIC von Czvetassin ezredes vezetése alatt maradt, aki így a harctéri hírszerzésért is felelt.²² Azonban már 1914. VIII. 19-én Maximilian RONGÉT bízta meg a hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlege hírszerző és elhárító tevékenységének irányításával.²³ 1917. III. 25-től Oskar HRANILOVIC von Czvetassin fokozatosan átadta a hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlegének irányítását Maximilian RONGÉNak.²⁴ Amíg Oskar HRANILOVIC von Czvetassin állt az Evidenz-bureau élén, megkapta a Katonai Érdemérmét a Katonai Érdemkereszt szalagján és a Katonai Érdemkeresztet a hadikeresztrel III. és II. osztályát, valamint a német császár is kitüntette az első osztályú vaskeresztrel.²⁵

Az hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlege képezte az első világháború alatt a teljes osztrák-magyar katonai hírszerzés és elhárítás központját, amit ekkor a katonai hírszerzés vezetője Oskar HRANILOVIC von Czvetassin, helyettesével Maximilian RONGÉVEL irányított. Irányításuk alatt állt offenzív és defenzív hírszerző-elhárító csoportok (Kundschafts-gruppen később Erkundungsgruppen) az orosz, olasz és a Balkán csoportok, valamint a politikai csoport. Ide tartozott még a Manipulationsgruppe és egy regisztrátor is. Az orosz, olasz és a Balkán csoport úgynevezett Evidenzgruppe volt, vagyis az illető államok haderejéről vezetett nyilvántartást. A hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlege személyi állományában 1917 elején 29 tiszt teljesített szolgálatot.²⁶

Az Evidenzbureau 1917. II. 1-e után a politikai, az angol, a francia, a tüzérségi, a Manipulationsgruppe, valamint két kódfejtő csoportokból állt. A Chiffregroupe I. foglalkozott az idegen kódolt üzenetek feltörésével, míg a Chiffregroupe II. 1918. VII. 1-ig a saját üzenetek kódolását, majd a semleges és szövetséges államok üzeneteinek dekódolását végezte.²⁷ 1917. II. 1-e után két új csoportot is létrehoztak, az elhárító és a propaganda csoportot.²⁸

1917. IV. 10-én *Károly* ausztriai császár és magyar király Maximilian RONGÉT nevezte ki a hadsereg-főparancsnokság hírszerző részlege

és így az Evidenzbureau főnökévé.²⁹ Oskar HRANILOVIC von Czvetassint 1917 májusában előléptették vezérőrnaggyá, vagyis tábornok lett. 1918-tól csapatszolgálatra vezényelték, a 145. gyalogos dandár vezénylő tábornoka beosztásba. 1918. III. 27-én megkapta a Vaskorona Rend II. osztályát hadikereszttel és kardokkal. 1918. augusztusától az Osztrák-Magyar Monarchia teljhatalmú katonai meghatalmazottjaként („Militär-bevollmächtigte”) teljesített szolgálatot Moszkvában. 1919. I. 1-től nyugállományba vonult. 1933. XII. 12-én hunyt el Bécsben.³⁰

Jegyzetek:

¹ ÖS.A.K.A. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59.

² A k. k. jelzés egyértelműen utal arra, hogy Oskar HRANILOVIC VON Czvetassin édesapja osztrák szolgálatban álló hivatalnok volt, hiszen ha magyar, akkor magyar királyi (königliche ungarische, kgl. ung.), ha pedig közös osztrák-magyar szolgálatban állt volna, akkor császári és királyi közös (kaiserlich und königlich gemeinsame, k. und k.) jelzést kapott volna.

Loc.cit. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154.

³ Loc.cit.

⁴ - Loc.cit. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. ;

- ÖS.A.K.A. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.

⁵ ÖS.A.K.A. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit.

⁶ ÖS.A.K.A. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.

⁷ ÖS.A.K.A. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit. ; SZABÓ

⁸ A térképészet mellett kimagasló teljesítményt nyújtott úszásból, vívásból és tornából.

ÖS.A.K.A. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.

⁹ - Loc.cit. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59.

- Loc.cit. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154.

¹⁰ „*Sehr Leistungsfähiger (...) Offizier*”. „*Hervorragend ambitionierte*”. „*wohlwollend und fürsorglich*”. „*Für den Truppendienst vorzüglich geeignet*”. „*Sehr gute Fähigkeiten mit rascher Auffassung, gefestigter Charakter*”. „*verlässlicher*”. „*In Allgemeinen zur Beförderung geeignet*”. („igencsak munkabíró /.../ tiszt”, „rendkívül törekvő”, „jószándékú és gondoskodó”, kiválóan alkalmas csapatszolgálatra”, szilárd jellem jó képességekkel és gyors felfogással”, „megbízható”, „általánosságban előléptetésre alkalmas”)

ÖS.A.K.A. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.

¹¹ - Loc.cit.

- ÖS.A.K.A. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit.

¹² „1905 den Prüfung zum Major im Generalstabskorps mit 'entsprechenden' Erfolge”. „1905-ben »megfelelt« eredménnyel zárta az őrnagyi előléptetéshez szükséges hadtestvezérkari vizsgát”.

ÖS.A.K.A. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.

¹³ Loc.cit.

¹⁴ Loc.cit.

¹⁵ „Oberstl Von Hranilovic erhält taxfrei den Orden der Eisernen Krone III. Kl.“ [„Von Hranilovic alezredes adómentesen kapta meg a Vaskorona Rend III. osztályát”]

ÖS.A.HHSA. Ministerium des Äußern Administrative Registratur F4-142-4. (Ezen forrás szerint 1913-ban kapta a Vaskorona Rend III. osztályát.)

¹⁶ Loc.cit.

- ¹⁷ - ÖSA.KA. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.
- ÖSA.KA. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit.
- ¹⁸ - ÖSA.KA. Qualifikationslisten Karton Nr. 1154. op.cit.
- ÖSA.HHSA. Ministerium des Äußern Administrative Registratur F4-142-4.op.cit.
- ¹⁹ ÖSA.KA. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59.
- ²⁰ Maximilian Ronge 1874. XI. 9-én született Bécsben. 1896-ban avatták hadnaggyá, 1903-ban már százados. 1907-től a Kundschaftsgruppe vezetője 1912-től őrnagy, 1914-től alezredesi rendfokozatban. 1917-től az Armeoberkommando Nachrichtenabteilung főnöke, ezredes. 1924-ben vezérőrnagy (az információ Gerhard JAGSCHITZ professzor személyes közlése, amit ezúton is hálásan köszönök). 1934-1938 között Ausztriában a Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit szervezetén belül az Evidenzbüro vezetője. Ausztria német megszállása után 5 hónapig Bécsben, Dachauban, majd Münchenben tartották fogva, majd szabadon engedték. 1953. IX. 10-én hunyt el Bécsben. ÖSA.KA. Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge B. u. C. /126.
- ²¹ Loc.cit.
- ²² RONGE: 92-93.p. ; PETHŐ: 57.p.
- ²³ ÖSA.KA. Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge B. u. C. /126. op.cit.
- ²⁴ „Ab 25. III. wurde Obstl. Ronge von Obst. Hranilovic in die Funktion des Abteilungschefs eingeführt”. [.,1917. III. 25-től HRANILOVIC ezredes megismertette Ronge alezredessel a részleg vezetésével járó feladatokat”]
op.cit.
- ²⁵ Az előbbit 1915-ben az utóbbit 1916-ban.
ÖSA.KA. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit.
- ²⁶ ÖSA.KA. Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge B. u. C. /126. op.cit. ; PETHŐ: op.cit. 58.p.
- ²⁷ ÖSA.KA. Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge B. u. C. /126. op.cit. ; PETHŐ: op.cit. 128.p.
- ²⁸ ÖSA.KA. Armeoberkommando Evidenzbüro Karton 3649. Offiziers-Einteilungslisten Ende August 1916 - August 1918.
- ²⁹ ÖSA.KA. Chefs des Evidenzbureaus des Generalstabes 1850-1919. Nachlässe und Sammlungen Nachlaß Ronge B. u. C. /126. op.cit. ; RONGE: op.cit. 274-276.p.
- ³⁰ - ÖSA.KA. Grundbuchsblätter ABG 1933 Karton 17 Blatt 59. op.cit.
- TORREY: 263-264.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁJ ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- PETHŐ — PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg.* [A kétfejű sas ügynökei. Az osztrák-magyar titkoszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. 448 p. A-ISBN 370 20 0830 6.
- RONGE — RONGE, Maximilian: *Kriegs- und Industriespionage. Zwölf Jahre Kundschaftsdienst.* [Háborús- és ipari kémkedés. 12 év felderítő szolgálat.] Zürich-Leipzig-Wien, 1930, Amalthea-Verlag. 384.p.

- TORREY — TORREY, Glenn E.: *The Romanian Battlefront in World War I.* [A román hadseregfront az I. világháborúban.] Kansas, 2011, University Press of Kansas. 440 p. USA-ISBN 978 070 06 1839 2.

TANULMÁNYOK

- SZABÓ — SZABÓ Szilárd: Redl emberei - Evidenzbureau: az osztrák-magyar katonai titkosszolgálat 1850 és 1919 között. *Kommentár*, VIII.évf. (2013) 2.sz. 34-44.p. HU-ISSN 1787-6974.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- KA — Kriegersarchiv. [Hadilevéltári Gyűjtemény]
- ÖSA — Österreichisches Staatsarchiv. [Az Osztrák Állami Levéltár]
- HHSA — Haus-, Hof- und Staatsarchiv. [Házi- Udvari- és Állami Levéltár]